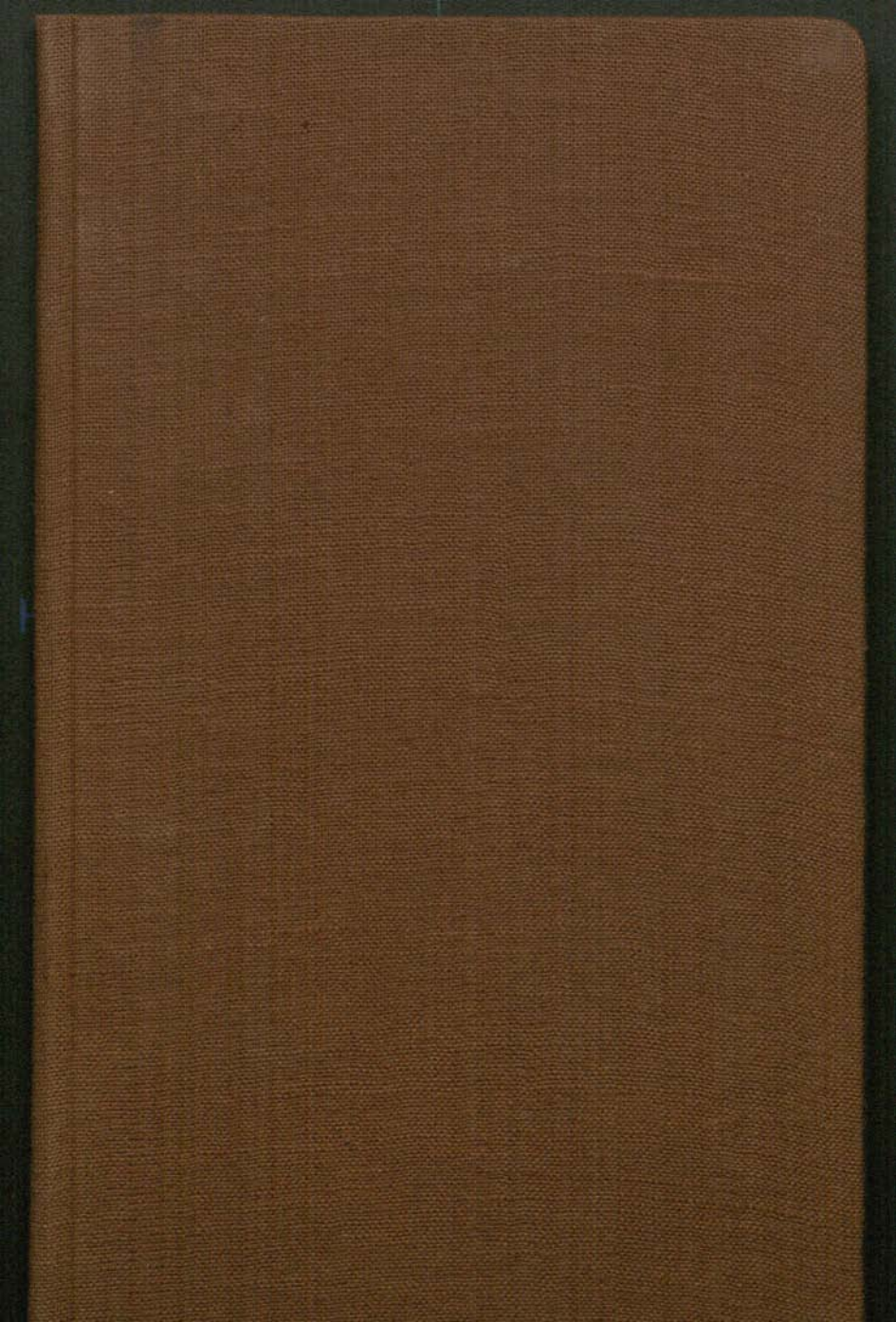

EX+LIBRIS

— WOJEWÓDZKIEJ —

— I MIEJSKIEJ —

— BIBLIOTEKI —

— PUBLICZNEJ —

IM. EMANUELA SMÓŁKI

— W OPOLU —

III. ~~XII.~~ ~~XI.~~ 16

Książka do czytania

do

publicznego i prywatnego użycia

ułożona

przez

J. Gdeczyka i A. Kossatza.

Część pierwsza.

w Wrocławiu,

Nakładem F. E. C. Leuckarta.

1853.

Lapwing

zam

verfassen mit feiner, Gebrauche

Samuel Synge

200-24

J. Goetzky und A. Koss

Super Imit

Preslau

Druckort von F. E. C. Lucka

1853.

Książka do czytania

do
publicznego i prywatnego użycia

ułożona

przez

J. Gdeczyka i A. Kossatza.

Część pierwsza.

w Wrocławiu,

Nakładem F. E. C. Leuckarta.

1853.

09

Główna

Księgarnia

218 519343

Imprimatur.

5

Poznań, dnia 26 Stycznia 1852.

Konsystorz Jeneralny Arcybiskupi.

X. Jabczyński.

ZBIORY SLASKIE

i, i i i i i i i i i.

u, i i u u i i u i u i.

O, o i u o i u u o

o i u.

a, a o o i u a o u

i a o.

Ó, ó a o i ó u a a

u i ó u.

ą, ą ó i u i o a ą

ą o i ó u.

W, ów, wa, wo, wi, wą,
o wa, o wi, o wą, o wo.
l, ul, li la, o li wa, la lo.
ł, il, ła wa, wo łu, ło wi.
t, ot, to, ta ta, o to,
o tu la, wa lu ta, wi ta,
wa ta.
b, ba ba, a bo, bó tu,
bu bu, bi bu ła, bą-
bo li, o ba wa, ba ka.
d, od la ta, da, do la,
wa da, do ba, da la,
do i wo, wo da.
c, ci, ta ca, u li ca,
ca ca, cu do, li ca,
ła wa.

j, aj, ja, ba ją, ba ja,
ja du, ja ło wi ca, bo-
ją ca.
y, ty, bó ty, do ły, by ło,
ba ty, lu by, ty tu ły,
ło do wa ty, da ją cy.
g, go i, gu ły, ga ci,
ło dy gi, go ją, ga ju,
go ło ta, bo ga ty.
r, ru ra, ro wy, bo ry,
gó rą, ro gi, ro la,
bo ry, ra da, gó ra lu.
n, on, nu ta, ra na, wi no,
no ga, ur na, ra no,
ta ni, do li na, na ga-
na, na tu ra, ry ci na.

M, um, my, rama, mo wa,
mo ja, da ma, al ta na,
u mo wa, mu ra wa,
do mo wy, du ma.

P, pu pa, lu pi na, ro pa,
po ra, pa ni, li pi na,
li pa, la py, pa ra, to-
po la, pa pu ga.

H, ah, ho, hu ra, ho no-
ro wy, hu la, ho no ry,
ho lo ta.

K, ku na, pi ka, ły ko,
ty ka, ko pa, ko ty,
ma ka, ba ki, ór ka,
ku la, ko lo, pa ja ki,
ła ka, pa ła ki, ko na ry,
ro ku ja.

S, o sa, us ta, so su,
so wa, wi si, ro sa,
pa sy, ko sa, sa dy,
sa dy, li sy, da sy,
sa la, si ko ra, sa la ta,
wa sy, ko ły sa, no sy,
si ny, po ry su ja.

F, fi ga, fu ra, fa ra, fo ra,
ar fa, fu sy, fa so la,
fu ja ra, ul ga, fi la ry,
fa ry na, fa cy a ta.

E, ej, ce py, je go, ki je,
po le, a le ja, ce bu la,
ma jo we, go re ja,
ko le ga.

É, jé, sé ry, u lé wa,
jé dy ny, ga je, ha le,
po lé wa ny.

— 9 —
Q, wę da, mę ka, rę ka,
rę ce, pę ta, tę py, rę-
ka wa, in dy ki, gó ra,
o li wa.

Z, iz ba, za ra za, zu pa,
gu zy, ko za, ni zi na,
wa za, sa ła ta, za sa-
da, za po le, wę za.

Ż, aż, że, za ba, żu pa,
ró za, ma że, za le,
ża ło ba, jé że, że la zo,
że ru za.

Ch, cho ry, cha łu pa, mu-
cha, ci cho, chu dy,
su chy, pa cha, chę-
do gi, cho le wy, so-
cha.

dZ, sa dze, pę dzą, żą dze,
ra dzą, o bu dzo ny,
dzi wu je my.

dŻ, dżu ma, cho ro ba,
o cho ta, ku la wy,
nę dzo ta, moja, wija,
my je my.

CZ, czy je, ry czy, cze go,
cze ka, oj cze, cza ty,
ócz, ucz ta, na ucz,
pa ję czy na, ha czy ki.

rZ, rze ka, mo rze, rzę sa,
mu rzy, ku rza wa,
ja rzy na, mu rzy ni.

SZ, szo pa, sza fa, szy ba,
my szy, pa sza, na sze,

**sza ta, wa sze, szy ba,
rze sza, sza ry, ta lé-
rze, sza rzy ca, rze-
szo to.**

gaj, mak, kęs, łój, chód, już, guz, dach,
gil, wąs, jad, huk, ból, sól, cud, jęcz,
szum, nos, rok, noc, nic, mysz, szew, sum,
bas, żak, ząb, las, mam, rzép, szyk, zuch,
wół, dech, czyn, het, jéz, chór, ług, sok,
lak, szał, buk, bicz, kosz, dom, dym, sos,
susz, wał, żal, wesz, czas, cal, łuk, tam,
żyd, wąż, wóz, łęg, bicz, kosz, sąd,
rzecz, pérz, ryk, byk, bek, duch, hak,
zyz, dąb, tak, kit, rak, ryż, tęcz, łuk,
lud, cud, lot, mam, tak, nam, chesz, dam,
mój, rydz, rów, ten, lis, syn, bat, wam,
war, źér, węc, lin, len, ruch, kup, dasz,
raj, sér, łeb, daj, sad, czyj.

a nyż, o ręż, u dój, a men, u lécz, u pór,
o set, u gór, u pał, o cet, o woc, o gar,
a tak, u gór, u łan, o rzech, o tok, o wak,
i nak, o pak.

ko rzec, pa rów, rękaw, ko kot, wi dok,
to pór, po sag, po sąg, pa jāk, bo gacz,
wę górz, ka wał, oj czym, ół tarz,
ro zum, go rycz, ko wał, szy szak,
za pach, po wój, ry del, ko kósz, ło-
puch.

jarz mo, lal ka, łez ka, far ba, tor ba,
har dy, zam ki, nit ka, mam ka, wan na,
win ny, cac ko, czoł no, char ty, gał ka,
dar mo, sar na, iz by, sil ny, szel ki,
pan na, pil ny, bab ka, rur ki, sol ny,
noc ny, moc ny, kar ty, kot ka, lul ka,
woj na, żar na, weł na, gęb ka, czar no,
kon no, céw ki, dol ny, tar cza, tę cza,
sit ko.

soł tys, pół noc, mur łat, jed wab, bar łóg,
jar muž, hul taj, maz gaj, ter min, war-
kocz, bis kup, roz wód, bał wam, dym nik,
koł tun, ko min, bał sam, mar chew,
far tuch, noc leg, roz kaz, roz kosz.

wa rzą chew, po ga nin, pa ra liż
o by wa tel.

roz mo wa, pod ło ga, gor li wy; do zór ca
cy ran ka, go mół ka, ber be rys, ka len-
darz, roz ma ryn, jał muż na, far fur ka
sól nicz ka, war tał ka; — in wen tarz
ob żar tuch.

Ś, oś, ryś, ka raś, ło soś,
fo ryś.

Ć, myć, wić, żać, o cuć,
ra bać, le czyć, pa lić,
rzą dzić, ra dzić, ła-
pać, wo łać, ła tać,
od li czyć, ma lo wać,
od dać, roz dać, i mać,
być.

Ń, są żeń, korzeń, uczeń,
łań cuch.

Ż, paż, ga łąż, ła buż.

dź, pądz, kadź, chódź,
ła będz, rządź, wy-
chódź, od pądz.

bia ły, bié da, bie gać, bie gun ka; — oj-
ciec, cie lę, cię cie, cię żar, cio łek; —
dzie ci, dzie ki, lu dzie, dzie cię; gię cie,
cho rą giew; — kie dy, kie szeń; mię so,
mia ra, miód, miech, mia no; — nie, ba-
nia, niań ka; — pie nią dze, pią tek,
pię ta, pié rze, pia sek, pa pier, pies;
— sie mię, na sie nie, sie dze nie; —
wie ża, wia nek, ja ło wiec, wia no,
wie wiór ka, wiérz ba; — zie ba, zie le,
ziar no, zie mia; —
x=ks, ksiądz, xię ży co wy, xiądz,
ksią że, xiąż ka. —

kto, dwa, szła, zła, sto, łyzy, gdy, mży,
psy, cło, ła, tli, żga, tło, spi, éma,
gnę, tną. —

jo dła, zga ga, wdo wa, sto pa, bło to
 kło da, gra bie, sro ka, wi dły, śro da
 mły narż, mia sto, ju tro, mło cek
 sztu ka, mi ska, pro się, bro da, pra ca
 drze wo, dzba nek, wro na, zbo że, kwia ty
 wró bel, zło ty, kru cho, grzy by, fle ty
 cza pka, głą by, gli na, chło piec
 droga, trojak, żré bak, gło wa, pta ki
 wio sna, ja dło, cno ta, czło nek, na par-
 stek, o wie czka, ka pli ca, prze piór ka
 pod ło ga, śpie wać, przy ja ciel, ple ban,
 kro wa, śli wa, ta bli ca, śli mak, śmi ga,
 skó ra, grzę da, chło piec, sto lar czyk,
 gło wa, szko da, kro pla, tra twa, sko-
 wro nek, dre wno, gnia zdo, mró wka,
 chło dno, słu żba, żró dło, gwia zdy,
 płó tno, pró chno, dro bny, grę ple,
 gło śno, kro pi dło, trza sło, grzy wna,
 krze kta nie, nie szczę ście, wszy scy,
 szczu dło, czka wka, trzu skaw ka, kwo-
 czka, ksią żka. —

kłos, młyn, płat, słup, twój, żgać, twarz,
 klucz, brzuch, drąg, wrzos, chrzan, dwór,
 zwir, trąć, stać, płacz, ćwiek, mrok,

krzyk, chwast, głąb, flis, dzwon, głos,
 krew, próg, głód, brat, młyn, swąd,
 ćwicz, klój, mróz, pług, ptak, stós,
 włos, krąg, młot, wróg, krzew, stóg,
 chłop, groch, człek, ślad, grzech, mlęcz,
 ćwik, skop, dzban, proch, grad, kruk,
 głóg, smak, młyn, kwiat, głom, bruk,
 stal, grób, grab. —

wi skać, ka dłub, o braz, pa stérz,
 po kłon, mo stek, ka plan, sło wnik, błę-
 skać, dmu chnąć, dłu żnik, ko ściel ny,
 twiér dza, kwas ko wy, czwar tek.
 buks, paść, patrz, żubr, jadł, wosk,
 ba żant, gąszcz, za rost, wilk, funt,
 ra dość, ość, milcz, gips, szewc, żółć,
 kość, gors, czynsz, post, kopr, darł,
 warcz, po tarł, maść, puls, u marł, pasł,
 mózg, list, część, czart, fałsz, łotr, targ,
 sześć, po kost, wiatr, pa sierb, siedm,
 cień, darn, pieśń, torf, karcz, marzcz,
 wierch, tinf, żółw, pierś, wiersz,
 pieprz, kopr, żubr, jabłko.

włość, klęcz, kmotr, grzmot, blask,
 twiér dz, smardż, szczérk, pleśń, świerk,

trakt, chrzest, chróst, tłuszcz, trzask,
skarb, wrzask, bluszcz, brzask, zjazd,
chwast, psalm.

gniaz dko, o brzazg, po trzask, u kradł,
o głuchł, we wnątrz, tro skli wość.

krtañ, pstro, plwa czka, zwło ki, sklep,
skne ra, zgło ska, wzrok, zdrów, skła-
dnia, zbro dnia, zdro wie, drwę ca, zgli-
szcze, zmrok, skład, chrzci ciel, szkło,
pchła, drzwi czki, trzmie li na, drzwi,
mgła, trzna del, wschód, skrzék, wzrost,
trzcina, mdłość, chrzcić, wstyd, kształt,
sprzęt, skwierk, spra wa, wprost.

●=●, Odalanów, Odra, Osieczno, Odra,
Oborniki, Odrowąż.

Oko widzi. Oracz orze. Olsza rośnie. Owca beczy.
Osa bręczy. Osieł krzyczy. Oset kole. Ogień
trzeszczy. Oszust kłamie. Osieł jest szary. Olów
jest ciężki. Osłę jest małe. Ocet jest kwaśny.
Olów jest giętki. Owca jest łagodna. Orzeł jest
ptakiem. Owies jest zbożem. Olsza jest drzewem.
Olój jest tłustością.

C=c, Cecylia, Celestyna, Cyprian,
Carogród, Cisa, Ostroróg.

Ciele beczy. Cieleta beczą. Cieśla buduje. Cieśle
budują. Osieł krzyczy. Osły krzyczą. — Cegła
jest ciężka. Cegły są ciężkie. Ciele jest bestre.
Cieleta są bestre. — Cebula jest rośliną. Cebule
są roślinami. Córka jest dziewczęciem. Córki są
dziewczętami. — Oracz orze. Oracze orzą.

Ch=ch, Chr ystus, Chwaliszewo,
Chełmża, Odra, Chełmno,
Oton, Chwalibóg, Chrza-
nowski, Obrzycko, Obor-
niki.

Chory stęka. Ciepło grzeje. Chrabąszcze brę-
czą. Chorągiew powiewa. Olsza rośnie. Chło-
piec jest uczniem. Cukier jest słodki. Chrzan
jest ostry.

CZ=CZ, Częstochowa, Czempin, Czer-
niejewo, Oleśnicki, Czech,
Czczew, Cyprian.

Czasy upłynęły. Obyczaje się zmieniły. Chło-
piec się uczył. Czesi byli poganami. Oracz
orał.

G=g, Giertruda, Gabryel, Gniężno,
Chodzież, Grodzisk, Gąsawa,
Olgiard, Cyprian, Groma-
dziński.

Gęsi będą gęgały. Gospodarz będzie rządził. Groch
będzie rośl. Ojciec będzie wesół. Ostróżny bę-
dzie się strzegł. Cnoty same się wynagrodzą.
Opieszały będzie ubożał.

U=u, Urban, Urszula, Ulryk, Ursyn,
Grzegórz, Czesław, Uśc, Olga,
Urbański, Gierwazy, Oleś, Opa-
lenica.

Użyczamy. Chwalisz. Ganiam. Chodzę. Umiejętny
zyskiwać będzie. Czasy minęły. Ubolewać będziesz.
Ostróżny będzie się wystrzegał. Człowiek się rodzi.
Człowiek umiera. Czytanie oświeca. Uczeń się uczył.

S=s, Salomeja, Szubin, Szląsk, Swa-
rzędz, Seweryn, Gierwazy, Ul-
ryka, Stęszewski, Olbracht,
Strykowo.

Śpiewa słowik? Czołga się skowronek? Są twarde
ciała miękkie? Czy śnieg parzy? Czy lód grzeje?
Umierają ludzie? Czy rośnie trawa?

L=l, Leon, Ludwik, Lech, Lwów,
Giertruda, Leszno, Leszczyń-
ski, Opole.

Słuchajcie! Czytaj! Ludzie, bądźcie cnotliwi! Synu!
bądź posłuszny. Córkę, bądź pracowita! Ojciec,
bądź łaskawym! Obyś była cnotliwą! Lecz się!
— Lataj! Obyście byli zbawieni!

L=l, Łucya, Łazarz, Łokietek, Go-
styń, Lesław, Szamotyły, Le-
szek, Orzechowo.

Łabędzie umieją pływać. Świércz umie się ukryć.
Skowronek może śpiewać. Słoma może się palić.
Uciechy mogą odurzać. Łaknący chce jeść. Stru-
dzony chce odpocząć. Grzeczny zwykł prosić.
Uczynny zwykł dopomagać. Sługi muszą usłu-
giwać. Uczniowie muszą się uczyć. Leniwiec nie
powinien jeść. Leniwy nie chce pracować. Czło-
wiek powinien być rzetelnym. Ubiór powinien
być czysty. Ojcu wolno zakazywać.

D=d, Dorota, Dunaj, Dąbrowski, Da-
niel, Lewkowo, Salomon, Dą-
brówka, Ulryk, Unufry.

Dojrzałe owoce opadają. Ostra piła rżnie. Stare
drzewa próchnieją. Dojrzewające zboże płowieje.

Dobry uczynek nie jest zły. Obszerne pomieszkani-
nia bywają wygodne. Dobre dziecko jest grzeczne.
Ów człowiek przyjechał. Chłop polski jest krzépki.
— Uczynność jest piękną cnotą. Szewc jest uży-
tecznym rzemieślnikiem. Gołąb jest ptak łagodny.
Dojrzały owoc jest smaczny. Grad jest zmarzły
dészcz. —

T=t, Teofila, Toruń, Tańska, Tomasz,
Teofil, Dorota, Tatry, Gostyń,
Tekla, Celestyn, Uchański.

Trzydzieści srebrników jest talar. Trzeci dzień
tygodnia jest środa. Lot orła jest szypką. Odzie-
mek dębu jest gruby. Chód konia jest wspaniały.
Głowa człowieka jest okrągła. On jest nauczycie-
lem brata. Uszy osła są długie. Ten dom jest
pochyły. Uszko igły jest małe. Twoja ciotka
przybędzie. Léczenie jest obowiązkiem lékarza. —

F=f, Feliks, Francya, Uść, Dyonizy,
Lublin, Chryzostom, Florentyna,
Łukasz, Szubin, Sulikowski.

Fijołek pachnie przyjemnie. Spłoszony zając bie-
gnie prędko. Słowik śpiewa najpiękniej. Ciągający
wół idzie pomału.

P=p, Piotr, Paweł, Polak, Paryż,
Polska, Litwa, Litwin, Podole,
Felicyan, Szubin, Łokietek,
Protazy, Łowicz.

Dąb ma gruby drzewny pień. Trzcina nie ma gru-
bego drzewnego pnia. Smugi wydają wyborną
paszę. Piaski nie wydają trawy. Ceglarnik posia-
dać musi cegielnię. Ludy oświecone mają świe-
tną literaturę. Dzikie narody nie mają żadnych
pism. Oswojone zwierzęta nie mają jam pod-
ziemnych. Pracowitość zaleca niewiasty. Sąsiad
zna sąsiada. Prawy człowiek kocha swego bli-
źniego. Lis chwytą zajączka. Garniarz, czyli
zdun, robi garnki. Cieśla wystawił most. Szwa-
czka szyje koszule. Ogrodnik zasadził różę. Uro-
dzajne pola wydają zboże. Owca karmi jagnię.
Furman miewa silne konie. Grzészniak służy dja-
błu. Oku szkodzi blask. Susze szkodzą urodza-
jom. Stolarz potrzebuje hebla, czyli gładnika.
Cieśla potrzebuje świdra. Papiernie dostarczają
papieru. Fabryki dostarczają rozmaitego towaru.
Piekarz wypieka wiele chleba. Sukiennicy wy-
rabiają dość wełny. Głupcy mienia się mądrymi.

B=b, Bogumił, Bolesław, Brda, Bóg,
Poznań, Filip, Berlin, Odra, Bo-
gusławski, Poznańczyk, Bytom.

Broda podobna jest brodzie. Ciemność przeciwna jest jasności. Palna broń nie równa broni siecznej. Dobry ojciec drogim jest dobremu synowi. Prawy obywatel użyteczny jest krajowy. Szczéry człowiek jest każdemu życzliwy. Uczciwy sługa jest wierny panu swemu. Pobożny jest miłym Panu Bogu. Śpiący podobny jest umarłemu.

R=r, Ruś, Rzym, Ryczywół, Błażej, Rusin, Rozalia, Przemyśl, Łucya, Lubasz, Ren, Lublin, Gniewkowo, Toruń, Bydgoszcz.

Ryby żyją we wodzie. Trawa rośnie po łąkach. Rośliny wyrastają ze ziemi. Droga prowadzi przez las. Drogi do miast są szerokie. Owczarz pasie owce między górami. Ów ogród obok domu sąsiada jest piękny. Ubogi siedział przy drzwiach kościoła. U każdej stopy są palce. Obok zębów są dziąsła. Blisko kościoła mieszka kościelny. Brwi są poniżej czoła.

I=i, Idziej, Imielno, Inocenty, Ignacy, Litwa, Inflanty, Podole, Ukraińczyk, Galicyanin, Poznańczyk, Iwon.

Drzewa kwitną na wiosnę. Latem dojrzewają owoce. Podczas zimy pada zwykle wiele śniegu. Idąc do szkoły spotkałem się z ojcem. O którejż godzinie teraz słońce wschodzi? Około Bożego narodzenia są dni najkrótsze. Po deszczu następuje pogoda. Teraz czytam.

J=j, Jan, Jadwiga, Jakób, Jerzy, Bronisław, Francya, Job, Roch, Paweł, Grzymiesława, Jezus, Szlązacy.

Bóty robią ze skóry. Papier robią z płatów. Suknie zimowe robią pospolicie ze sukna. Judasz zdradził pocałowaniem swego boskiego nauczyciela. Dobre dzieci posłuszne są z miłości. Piec zanadto rozpalony czerwieni się od gorąca. Opieszali uczniowie ziewają z nudów. Pies ma zęby do bronienia się. Chory umarł na suchoty. Ptaka poznać po piérzu.

Y=y, H=h, Henryk, Hipolit, Idziej, Judasz, Paweł, Hieronim, Bernard, Chocim, Haliczanin, Bukowina.

Słońce świeci i grzeje. Człowiek myśli i mówi. Roślina rośnie, kwitnie i obumiera. Groch jest

owocem i nasieniem. Handel żelaza jest konieczny i potrzebny. Handlerze drzewa mają drzewo stojące w stósach i w sążniach. Handlujący zbożem mają zapasy na kópach i w miechach.

K=k, Karól, Jezus, Halicz, Kraków,
Kowalski, Krakus, Giertruda,
Ks=X, Xawery.

Koń, pies i wół są zwierzętami domowemi. Głowa, ręce i nogi są częściami ciała ludzkiego. Kaczka, gęś i gołąb są ptakami swojskimi. Szczupak, karaś i lin są rybami. Pszenica, żyto, owies i jęczmień rosną na polu. Róża, tulipan, lilia i fiolek są kwiatami.

W=w, Walenty, Wolniewicz, Wacław, Warta, Wrocław, Kujawy, Leszek, Stefan, Batory, Warszawa, Wołyń, Infantczyk.

W szkole uszą się dzieci czytać, pisać, rachować, zgola wszystkiego, czego im potrzeba. Stolarz robi krzesła, szafy, stoły i inne sprzęty. Dziecko kocha Boga, rodziców, nauczycieli i innych ludzi. Pan Bóg daje deszcz i pogodę. Rólnik sieje żyto, pszenicę i inne zboża. Woda i mleko cieką i płyną. Wiatr chłodzi i suszy.

M=m, Marek, Maciej, Mateusz, Marta, Piotr, Lach, Mazur, Mazowsze, Wisła, Wojciech, Morawia, Małecki.

Małe dzieci albo śpią, albo się bawią. Ptaki gnieźdzą się albo na drzewach, albo w krzakach, lub też na ziemi. Kwiecie ziemniaków jest albo czerwone, albo niebieskawe, lub też białawe. Ludzie mieszka albo we wsiach, albo po miastach.

N=n, Nina, Noteć, Nepomucena, Gopło, Bytyń, Nakło, Drawa, Niepruszewo, Wyrzysk, Mossina, Magulnica.

Nie tylko ludzie, ale i zwierzęta potrzebują pokarmu i napoju. Dzieci nie tylko się bawić, ale i uczyć się powinny. Nie tylko wiosna, ale i lato jest przyjemne. Słońce nie tylko dobrym, ale i złym ludziom przyświeca. Nie tylko koty, ale i psy należą do zwierząt mięso-żernych. Nie tylko trawy, kwiaty i zioła, ale i drzewa i krzewy do roślin należą. —

A=a, Adam, Antoni, Ambroży, Błażej, Anastazy, Balbina, Jerozolima, Augustyn, Andrzej, Austria, Barwarczyk.

Aby coś mieć, trzeba się oto starać. Abyśmy mogli żyć, powinniśmy się starać o utrzymanie życia. Aby się zasilić, potrzeba pokarmu. Po- bożni ludzie chodzą do kościoła, aby się tam wspólnie z drugimi modlić. Aby się ubrać, po- trzeba odzieży. Młodzień niechaj się stara, aby się na pożytecznych ludzi wykształcał.

Z=Z, Zosia, Zaniemyśl, Zygmunt, Kazimierz, Michał, Zbigniew, Aleksander, Zaborowo, Andrzej.

Ziemię uprawiają częścią przed zimą, częścią po zimie. Ptastwo żyje częścią ziarnem, częścią ro- baczkami. Gospodarz pracuje częścią w polu, częścią w domu. Ptaki przebywają częścią w po- wietrzu, częścią na drzewach, częścią na ziemi. Żaby żyją częścią we wodzie, częścią na ziemi. —

E=e, Ewa, Elbląg, Europa, Elżbieta, Etna, Ewaryst, Grzegorz, Wanda, Popiel, Leszek, Prze- myśław, Wacław, Dobrogost.

Z prochem, a brzytwą, ostrożnie się obchódź. Szklanki pękają tak od wielkiego gorąca, jak i od wielkiego zimna. Żaden grzech, a więc i kłamstwo Panu Bogu się niepodoba. Księżyc

świeci, ale nie grzeje. Pies nie ma rozumu, a jednak przywiązany jest do swego pana. Ojciec jest starszy, niż syn. Woda jest zdrowsza, niż piwo. Słońce świeci we dnie, a księżyc i gwia- zdy w nocy. Słownik śpiewa piękniej, niż sko- wronek, ale nie tak długo. Człowiek sądzi, a Bóg rządzi. Kto śpi, ten nie słyszy. Dzieci zachowują się skromnie, bo są grzeczne. Ten owoc jest zdrowy, co jest dojrzały. Na wiosnę kwitną kwiaty, w jesieni dojrzewają owoce. Pan Bóg na to dał człowiekowi ręce, żeby pracował. Gdy słońce wschodzi, zaczyna być dzień.

Znaki pisarskie.

, przecinek.	 domyślnik.
; średnik.	*) odsyłacz.
: dwukropek.	„ “ cudzysłów.
. kropka.	= równik.
! wykrzywnik.	() nawias.
? znak pytania.	§ paragraf.
- łącznik.	

Skrócenia.

np. na przykład.	rb. roku bieżącego.
tj. to jest.	rz. roku zeszłego.
itd. i tam dalej.	tm. tego miesiąca.
itp. i tém podobne.	ś. święty.
iwi. i wiele innych.	

Krótkie opisy.

Człowiek. Człowiek składa się z ciała i duszy. Na wierzchu ciała ludzkiego jest głowa, na dole nogi, a w środku kadłub z rękoma. Szyja łączy głowę z kadłubem. — Na głowie są włosy, twarz, uszy, skroń i tył głowy. Na twarzy jest czoło, oczy, nos, usta, policzki czyli jagody i podbródek. — Tak prawe ramię, jak i lewe, ma łokieć, stawy i rękę z pięciu palcami. Części nóg są: uda, łądzwie, kolana, goleń, łydki, kostki i stopy z pięciu palcami. — Na całym ciele mam skórę. — Rękami pracujemy. Za pomocą nóg przenosimy się z miejsca na miejsce.

Oczami widzimy. Uszami słyszymy. Nosem wąchamy. Językiem smakujemy. Całym ciałem czujemy. Mamy pięć zmysłów; te są: wzrok, słuch, smak, powonienie i dotykanie czyli czucie.

Kto nie słyszy, jest głuchy. Kto nie widzi, jest ślepy. Człowiek, który nie słyszy i nie mówi, jest głuchoniemy.

Dusza nasza jest duchem; dla tego też jest niewidzialną. Dusza nasza także jest nieśmiertelną. Co to znaczy?

Dom. Dom jest pomieszkaniem ludzkim. Części zewnętrzne domu są: fundament, ściany, drzwi, okna, dach, komin; wewnętrzne: izby, komory, kuchnia, sklepy, sieni i góra. Domy są pospolicie, albo z drzewa, albo z gliny, lub też z cegieł stawiane. Do budowania domu potrzebni są następujący rzemieślnicy: cieśla, mularz, stolarz, slusarz, szklarz

i dekarz. Chcąc dom postawić, trzeba mieć różne materyały, budulcowemi zwane, np.: kamienie, cegły, dachówkę, wapno, drzewo, żelazo, szkło, glinę, piasek, słomę i t. d.

Rodzina. Dzieci żyją u swych rodziców. Rodzice zowią się ojciec i matka. Ojciec, matka i dzieci składają rodziną. Rodzice rodziców są dziadek i babka. Brat i siostra są rodzeństwem, a wuj, ciotka, stryj i stryjenka — pokrewnymi.

Szkola. Rodzice posyłają mnie do szkoły, abym się pisał, czytał, rachował i Pana Boga chwalić nauczył. Dopóki dzieci chodzą do szkoły są uczniami — uczennicami. W szkole uczy dzieci nauczyciel. W szkole znajdują się następujące rzeczy: ławki, tablica, książki, zeszyty, pióra, linijaly, kałamarze z atramentem, tabliczki i t. d.

Kościół. Kościół jest zwykle długi, wysoki, szeroki, sklepiasty i bardzo wspaniale wewnątrz urządzony. Do kościoła prowadzą pospolicie jedne główne i jedne boczne drzwi. Wewnątrz kościoła znajduje się wielki ołtarz, kilka ołtarzy pobocznych, chrzcielnica, kazalnica czyli ambona, chór, organy, oraz wiele ławek, konfesyjonałów, obrazów i chorągwi. Po kościołach odprawiają się nabożeństwa, na które lud w dni świąteczne uczęszcza.

Firmament. Gdy jesteśmy na dworze, widzimy nad sobą niebo czyli firmament. Niebo jest błękitne. Na niebie widzimy słońce, księżyc i gwiazdy. Dopóki słońce świeci, jest dzień; gdy zaś świecić przestanie — noc. W nocy świeci czasem księżyc. Oprócz księżyca widzimy jeszcze na niebie podczas pogodnej nocy niezliczoną mnogość gwiazd. Gwiazdy bardzo daleko

są od nas oddalone; lecz są niezmiernie wielkie, przeto je jednak widzieć możemy.

Tam, gdzie słońce wschodzi, jest wschód; gdzie zachodzi — zachód; gdzie wśród dnia jawniej stoi — południe; na przeciw południa jest północ.

Podział czasu. Czas między wschodem i zachodem słońca zwiemy dniem; od zachodu do wschodu — nocą. Dzień i noc razem zwiemy dobą; ta trwa godzin dwadzieścia cztery. Jedna godzina ma dwie półgodziny, cztery kwadransy, sześćdziesiąt minut; jedna minuta sześćdziesiąt sekund. Trzysta sześćdziesiąt pięć lub sześć dni jest jeden rok. Rok dzielimy na dwanaście miesięcy; te są: Styczeń, Luty, Marzec, Kwiecień, Maj, Czerwiec, Lipiec, Sierpień, Wrzesień, Październik, Listopad i Grudzień. Trzy miesiące nazywają się kwartałem. Rok ma cztery kwartały. Rok dzielimy jeszcze na pięćdziesiąt i dwa tygodnie. Tydzień ma siedm dni; te nazywają się: Niedziela, Poniedziałek, Wtorek, Środa, Czwartek, Piątek i Sobota. Rok dzieli się także na cztery pory, które są: wiosna, lato, jesień i zima.

Powietrze, wiatr, chmury, deszcz, śnieg, grad, mgła, rosa, śron, grzmot i błyskawica, tęcza. Ziemię otacza powietrze. Powietrzem oddychamy. Bez powietrza niemoglibyśmy żyć. Poruszenie powietrza zwiemy wiatrem.

Wyziwy wodne, ze ziemi wzniosłe, zgęszczone w bliskości ziemi, tworzą mgłę. Wzniosła mgła tworzy chmury i obłoki. Gdy się wyziwy wodne w chmurach zgęszczają, a woda kroplami na ziemię spada, mówi się, że deszcz pada. Kiedy krople deszczowe w chmurach nagle zamrzną, powstaje grad. Kiedy wyziwy wodne w chmurach nagle za-

marzają, powstaje śnieg. — Wyziwy wodne osiadłe w kształcie kropli na listkach roślin i innych rzeczach, zwiemy rosą. Jeżeli rosa zamrzną zamienia się na śron. — Często ukazuje się nam jakieś światło w chmurach, które prędko znika, a mocny huk i łoskot po sobie pozostawia. Światło to zowie się błyskawicą, a huk grzmotem. Niekiedy po deszczu widzimy piękny pałąk na niebie; ten zwiemy tęczą.

Łąd. Powierzchnia ziemi dzieli się na łąd i wodę. Łąd zupełnie równy zwiemy równiną. Miejsca wypukłe i nad poziom wzniosłe nazywamy, gdy są małe, pagórkami, gdy są wielkie, górami. Między górami znajdującą się wklęsłość zwiemy doliną. Wąską dolinę zwiemy wąwozem. — Łąd naokoło wodą oblany zowie się wyspą; styka się zaś jedną stroną z łądem stałym — półwyspem.

Woda. Woda jest albo stojąca, albo bieżąca. Małą wodę stojącą zwiemy stawem, większą jeziorom, a największą morzem. — Miejsce, z kąd woda ze ziemi wytryska, zowie się źródłem. Ze źródła płynie strumyk, z kilku strumyków powstaje strumień albo rzeczka, z kilku strumieni tworzy się rzeka. Źródła, strumyki, strumienie i rzeki są wodami bieżącymi. Wody płynące mają dwa brzegi, prawy i lewy. Wklęsłość, którą woda bieżąca, nazywa się korytem. Rzeki wpadają jedne do drugich, albo do morza. Koniec rzeki zwiemy ujściem.

Ogród. Ziemia, czemś ogrodzona, na której się różne hodują rośliny, zwiemy ogrodem. W niektórych ogrodach znajdują się drzewa, rodzące jadalne i smaczne owoce, jako to: grusze, jabłonie, wiśnie, tereśnie, śliwy i t. d. Takie ogrody nazywamy sadami. W sadach rosną także krzewy owo-

cowe, jako to: agrest, świętojanki, maliny i t. p. Po ogrodach rosną warzywa, jako to: pórki, buraki, sałata, kapusta, jarmuż, ogórki, dymie, brukiew, marchew i t. d. Także kwiaty rosną w ogrodach. Jakież?

Polu. Na polach sieją rólnicy żyto, pszenicę, jęczmień, owies, gróch, tatarkę, proso, rzép, lén i konopie, sadzą pórki i buraki. Uprawione pole nazywa się rolą.

Łąki. Miejsca, na których trawa, kwiaty, zioła i rośliny rosną bez wszelkiej uprawy, zowią się łąkami i pastwiskami. Trawę koszą i suszą; uschła trawa zowie się sianem.

Bory. Bory są to miejsca krzewiną lub drzewami zarosłe. W borach rosną najwięcej tylko drzewa dzikie, jako to: dęby, sosny, jodły, buki, brzozy, olchy i t. p. — Prócz tego rośnie téż w boru glóg, ciernie, leszczyna, jałowiec i t. d.

Wieś — miasto. Wsie i miasta są zamieszkanymi przez ludzi. Mieszkańcy wsi nazywają się wieśniakami; mieszkańcy miast mieszczanami. Wieśniacy trudnią się głównie rólnictwem, t. j. uprawą roli i hodowaniem bydła. Mieszczanie trudnią się głównie rzemiosłami, wyrobami, handlem, nauką i t. d.

i - i, i i i i i i i i i i i i i i i i

u - u, u u i u i i u u i u i

o - o, o i o o i u i o u i o

a - a, o u i a a i i a a o u

ó - ó, a o i ó u ó o a i u o

ą - ą, ó u o a ą ó i ą a o u

w - w, ó u, o w a, o w o, o w ą.

l - l, ul, o l i w a, w o l a, ó w.

ł - ł, il, ł a w a, w o ł u, u ł u.

t - t, ot, t a, t o, t u, t ą, t a t a.

b - b, b o, b ą b a, a l b o, u l.

d - d, od, d o, d a t a, w o d ą.

c - c, c o, c a t a, w i c i, il, t a.

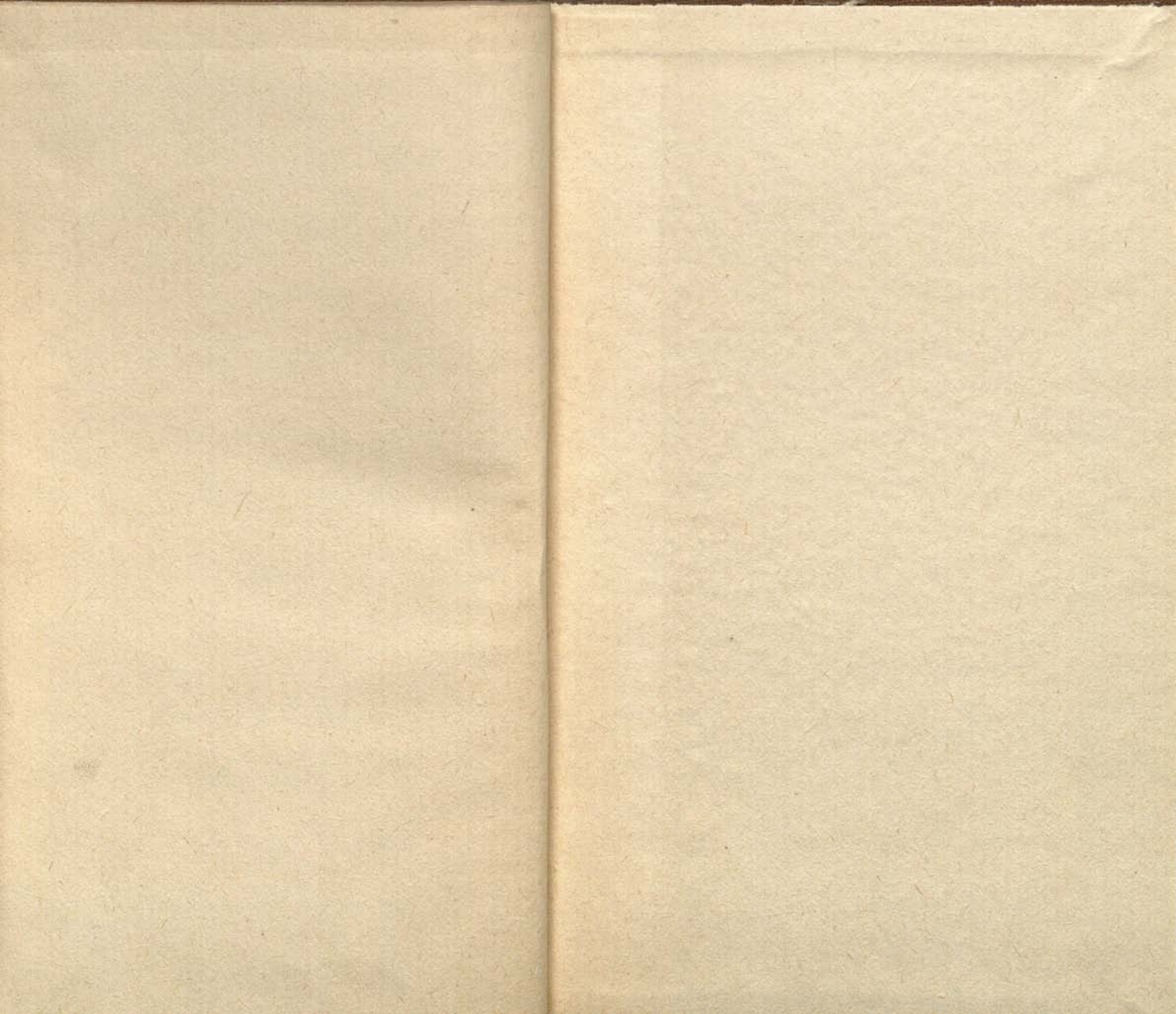
j-j, oj, jo ta, da ja, bu ja.
y-y, wy, ty, by, wo ty, oby.
g-g, go ty, bo ga ty, ga i.
r-r, ar cy, cu do, ru ra.
n-n, in na, ni ci, no ga.
m-m, im, ma me, mu ry.
p-p, pi wo, po ra, pa pa.
h-h, ch, hu ta, ho la, ha!
k-k, ko ra, ka wa, ki pi.
s-s, as, sa me, sy nu, on.
f-f, uf ny, fa la, fi gu ra.
e-e, ja je, ce na, le pi, be.
é-é, je'my, se'ry, ulé'wa.

e-e, ge ba, ke pa, te ki.
z-z, ze ro, ze by, zi ma.
ż-ż, iż, żo na, żu je, aż.
ch-ch, cha ta, u cho, ach.
dz-dz, dzi wo, ne dza, on.
dz-dz, dzi, dzu ma, sa dze.
cz-cz, czo to, cza sy, czy.
rz-rz, rze pa, or ze, co?
sz-sz, szu ba, du sza.
 bak, kot, masz, wór.
 o tów, ta ras, do bo sz.
 kol ce, bar wa, mor ga.
 roz kaz, mar mur.

s, cś, geś, toś, rys, to soś.
ć, nić, nac, od poczaci.
ń, koń, wań tuch, lin.
ź, rzeź. dź, idź, to dź.
bie da, cia to, ta be dzie.
x - x-ks, ksiadz - xiadz.
dno, źle, zły, cto, tra.
sko ra, so sna, pro sie
tro zda, kre ska, kropła.
drut, flet, bruk, dwór.
tarcz, jabł ko, gart.
gwóźdź, zjeść, a grest.
strus, stwor ca, wstret.

O-o, Odra, Olesnice, Olga.
C-c, Cieszyn, Cylichowc.
Ch-ch, Chrystus, Chojnice.
Cz-cz, Crestaw, Czempin.
G-g, Galicya, Grudziadz.
U-u, Ukaina, Urszula.
S-s, Sobotka, Swidnica.
L-l, Lubliniec, Luzacya.
L-t, Lowicz, Lubczyce.
D-d, Dobrogost, Dniestr.
T-t, Tykocin, Toszek.
F-f, Frejna, Florentyna.
P-p, Przczyna, Poczdam.

B-b, Bydgoszcz, Brzeg
 R-r, Raciborz, Rydzyna
 T-t, Tawa, Tudyman
 J-j, Jęzeł, Jarocin, Jan.
 G-g, Gł., Gł., Gł.
 K-k, Karnów, Kijów.
 Ks-X, Xiaz, Xawery.
 W-w, Warmia, Wława.
 M-m, Miedzybórz, Malta.
 N-n, Nowogród, Notec.
 A-a, Agnieszka, Austria.
 L-l, Łamoc, Łgorzalce.
 E-e, Elbląg, Ernest, Etk.

Wojewódzka Biblioteka
Publiczna w Opolu

218 S

001-000218-00-0